

## บทที่ 1

### บทนำ

#### ความสำคัญและที่มาของปัญหาที่ทำการวิจัย

จากการศึกษารายงานผลการจัดการศึกษาของประเทศไทยพบว่า การศึกษาของประเทศไทยวิกฤตในทุกจุดและทุกระดับ ตั้งแต่ระดับการศึกษาขั้นพื้นฐานไปจนถึงระดับอุดมศึกษา และผลการวิจัยทั้งในประเทศและต่างประเทศ ระบุว่าคุณภาพการศึกษาไทยอยู่ในขั้นวิกฤติ โดยเฉพาะการศึกษาระดับประถมศึกษาที่มีคุณธรรม จริยธรรมต่ำสุด นอกจากนี้ยังพบปัญหาต่างๆ อย่างมากมาย เช่น ปัญหาขาดแคลนครู การทะเลาะวิวาท การมีเพศสัมพันธ์ที่ไม่เหมาะสม (กระทรวงศึกษาธิการ, 2550) จากปัญหาดังกล่าวมาแล้ว กระทรวงศึกษาธิการจึงกำหนดทิศทางกรอบนโยบายในการแก้ไขแก้ปัญหาและพัฒนาคุณภาพการศึกษาโดยการน้อมนำการดำเนินงานตามหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงมาเป็นกรอบทิศทางในการกำหนดนโยบาย โดยให้ความสำคัญกับการพัฒนาการศึกษาที่สมดุลและยั่งยืน ทั้งในด้านปริมาณและคุณภาพ เพื่อวางรากฐานสำหรับการพัฒนาที่ต่อเนื่องในระยะยาวและทันกระแสการเปลี่ยนแปลงของโลก ดังนั้นกระทรวงศึกษาธิการจึงน้อมนำปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงสู่การปฏิบัติ โดยมีกิจกรรมสำคัญที่เป็นจุดเน้น กลยุทธ์ประกอบด้วย การส่งเสริมให้สถานศึกษาทุกแห่งจัดกิจกรรมการเรียนรู้เพื่อปลูกฝังคุณธรรม การสนับสนุนกิจกรรมพัฒนาผู้เรียนในรูปแบบที่หลากหลายเพื่อเป็นกลไกการส่งเสริมคุณธรรม การน้อมนำปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงและหลักธรรมมาภิบาลสู่การบริหารงานทุกระดับ บูรณาการในการพัฒนาบุคลากรทุกหลักสูตร และการเสริมความเข้มแข็งให้แก่ระบบดูแลนักเรียน ดังนั้นสถานศึกษาต้องนำหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงไปเป็นแนวทางในการกำหนดนโยบายของสถานศึกษา (เกษม วัฒนชัย, 2551)

การขับเคลื่อนปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงด้านการศึกษาเป็นการดำเนินการส่งเสริมและ สนับสนุนให้บุคลากรในภาคการศึกษาทุกระดับน้อมนำหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงมาใช้ในชีวิตประจำวันและการปฏิบัติภารกิจ เช่น การบริหารการศึกษา การบริหารงบประมาณ การจัดกิจกรรมการเรียนรู้ การจัดกิจกรรมพัฒนานักเรียนเป็นต้น เพื่อท้ายที่สุดแล้ว เกิดกระบวนการปรับเปลี่ยนจนเป็นวิถีชีวิต และปลูกฝังและบ่มเพาะผู้เรียน เด็ก และเยาวชน ให้มีจิตสำนึกและอุปนิสัย “พอเพียง” (Sufficiency Mindset and Behavior) จะได้สามารถดำรงตนและดำเนินชีวิตให้เจริญก้าวหน้าไปได้อย่างสมดุล และพร้อมรับการเปลี่ยนแปลงต่าง ๆ อย่างมั่นคงและยั่งยืน (ปรียานุช ธรรมปียา, 2557)

กระทรวงศึกษาธิการเป็นหน่วยงานหลักในการจัดการศึกษาเพื่อพัฒนาคนของประเทศ ได้มุ่งเน้นความสำคัญกับการพัฒนาคนซึ่งเป็นศูนย์กลางของการพัฒนาตามแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติจึงได้น้อมนำหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงมาจัดการศึกษาตั้งแต่ปี พ.ศ. 2549 จนถึงปัจจุบัน ได้กำหนดเป็นโครงการขับเคลื่อนปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงสู่สถานศึกษา มีเป้าหมาย 3 ระยะคือ ระยะที่ 1 ปี 2550 กำหนดให้สถานศึกษาที่สามารถเป็นแบบอย่าง ในการจัดกระบวนการเรียนการสอน และการบริหารจัดการตามหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงไม่ต่ำกว่าจำนวน 80 แห่ง ระยะที่ 2 ปี 2551-2552 พัฒนาและขยายเครือข่ายสถานศึกษาที่เป็นแบบอย่างในการจัดกระบวนการเรียนการสอน และการบริหารจัดการตามหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง ทุกจังหวัดเป็นจำนวน 800 แห่ง ระยะที่ 3 ปี 2553-2554 พัฒนาให้สถานศึกษาสามารถนำหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงไปใช้ในการจัดกระบวนการเรียนการสอนและการบริหารจัดการที่เหมาะสมกับบริบทของแต่ละสถานศึกษาได้ครบทุกแห่งทั่วประเทศ ซึ่งมีการดำเนินการติดตามและประเมินผลทุกระยะ โดยมีขอบข่ายของการขับเคลื่อนสู่สถานศึกษา 4 ด้าน คือด้านการบริหารจัดการ ด้านหลักสูตรและการจัดการเรียนการสอน ด้านการจัดกิจกรรมพัฒนาผู้เรียน และด้านการพัฒนาบุคลากรของสถานศึกษา(สุธรรม ธรรมทัศน์านนท์, 2560: 142-143) ต่อมากระทรวงศึกษาธิการได้มีนโยบายการขับเคลื่อนปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงสู่สถานศึกษาเพื่อให้ครู ผู้บริหารสถานศึกษา บุคลากร และนักเรียนมีความรู้ความเข้าใจในหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง และสามารถนำหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงมาบูรณาการในการบริหารจัดการ การเรียนการสอน ตลอดจนการประยุกต์ใช้ในชีวิตประจำวัน และได้เริ่มดำเนินการขยายผลสถานศึกษาแบบอย่างการจัดกิจกรรมการเรียนรู้และ การบริหารจัดการตามหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง “สถานศึกษาพอเพียง” ตั้งแต่ปี พ.ศ. 2554 เป็นต้นมา

จากการติดตามการดำเนินการที่ผ่านมา มีสถานศึกษาสมัครใจเข้ารับการประเมินเพื่อเป็นสถานศึกษาแบบอย่างการจัดกิจกรรมการเรียนรู้และการบริหารจัดการตามหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงหรือที่เรียกว่า “สถานศึกษาพอเพียง” ปัจจุบันมีสถานศึกษาที่ผ่านการประเมิน ทั่วประเทศ จำนวน 14,602 แห่ง และมีศูนย์การเรียนรู้ตามหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงด้านการศึกษ จำนวน 39 แห่ง สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน จึงได้กำหนดนโยบาย ในการดำเนินการเรื่องดังกล่าวอย่างต่อเนื่องและกำหนดเป็นแผนยุทธศาสตร์ระยะ 3 ปี ตั้งแต่ปี 2558-2560 มีเป้าหมายให้สถานศึกษาทั่วไปต้องผ่านการประเมินเป็นสถานศึกษาพอเพียงครบทุกแห่ง และให้มีศูนย์การเรียนรู้ตามหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงในระดับประถมศึกษาและมัธยมศึกษาครบทุกจังหวัดในปี 2558 และครบทุกเขตพื้นที่การศึกษาภายในปี 2560 (สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน, 2560)

โรงเรียนชุมชนบ้านปางมะเยา อำเภอเชียงดาว จังหวัดเชียงใหม่ ได้น้อมนำหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงมาบูรณาการในการบริหารจัดการ การเรียนการสอน ได้ผลในระดับหนึ่ง จากการประชุมเชิงปฏิบัติการวิเคราะห์สถานการณ์ร่วมกันระหว่างครู ผู้ปกครอง และนักเรียน พบว่าโรงเรียนต้องการดำเนินการขับเคลื่อนหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงสู่การปฏิบัติให้สอดคล้องกับแนวทางของกระทรวงศึกษาธิการเพื่อพัฒนาให้เป็นสถานศึกษาพอเพียงแบบอย่างและพัฒนาในระดับสูงขึ้นไป

มหาวิทยาลัยราชภัฏเชียงใหม่ ซึ่งเป็นมหาวิทยาลัยเพื่อท้องถิ่นมีศักยภาพเพียงพอที่จะมีส่วนผลักดันให้การขับเคลื่อนหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงสู่สถานศึกษา ให้บรรลุผลสำเร็จตามเจตนารมณ์ของรัฐบาลและกระทรวงศึกษาธิการ และผู้วิจัยในฐานะอาจารย์สังกัดมหาวิทยาลัยราชภัฏเชียงใหม่ มีความสำนึกในพระมหากรุณาธิคุณในพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว จึงมีความตั้งใจที่จะเป็นส่วนหนึ่งในการขับเคลื่อนหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงสู่สถานศึกษาขั้นพื้นฐานในโรงเรียนบ้านปางมะเยา อำเภอเชียงดาว จังหวัดเชียงใหม่ จึงได้ทำการศึกษาวิจัยในเรื่องนี้

#### วัตถุประสงค์ของการวิจัย

เพื่อขับเคลื่อนหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงสู่สถานศึกษาขั้นพื้นฐานในโรงเรียนบ้านปางมะเยา อำเภอเชียงดาว จังหวัดเชียงใหม่

#### ประโยชน์ที่ได้รับจากการวิจัย

ได้แนวทางการขับเคลื่อนหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงสู่สถานศึกษาขั้นพื้นฐานในโรงเรียนบ้านปางมะเยา อำเภอเชียงดาว จังหวัดเชียงใหม่

#### ขอบเขตของการวิจัย

การวิจัยครั้งนี้ ผู้วิจัยจึงได้กำหนดขอบเขตของการวิจัยดังนี้

1. ขอบเขตด้านเนื้อหา ศึกษาสภาพและแนวทางการขับเคลื่อนหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงสู่สถานศึกษาขั้นพื้นฐานในโรงเรียนบ้านปางมะเยา อำเภอเชียงดาว จังหวัดเชียงใหม่ จำนวน 5 ด้าน คือ 1) ด้านการบริหารจัดการสถานศึกษา 2) ด้านหลักสูตรและการจัดกิจกรรมการเรียนรู้ 3) ด้านการจัดกิจกรรมพัฒนาผู้เรียน 4) ด้านการพัฒนาบุคลากรของสถานศึกษา 5) ด้านผลลัพธ์/ภาพความสำเร็จ

2. ขอบเขตด้านพื้นที่การวิจัย

โรงเรียนบ้านปางมะเยา อำเภอเชียงดาว จังหวัดเชียงใหม่

3. ขอบเขตด้านกลุ่มเป้าหมายการวิจัย

กลุ่มเป้าหมายของการวิจัยในครั้งนี้ ได้แก่ คณะกรรมการสถานศึกษา จำนวน 15 คน ผู้อำนวยการสถานศึกษา จำนวน 1 คน ครูจำนวน 19 คน สถานักเรียน จำนวน 11 คน รวมทั้งสิ้น 46 คน

#### 4. ขอบเขตด้านระยะเวลาดำเนินการวิจัย

การศึกษาวิจัยครั้งนี้ ดำเนินการวิจัยตั้งแต่วันที่ 23 มกราคม 2560 ถึงวันที่ 30 กันยายน 2561

#### นิยามศัพท์เฉพาะ

เพื่อความเข้าใจตรงกัน การวิจัยครั้งนี้ได้นิยามศัพท์เฉพาะไว้ดังนี้

**การขับเคลื่อน** หมายถึง แนวทางการส่งเสริมหรือสนับสนุนที่เป็นแผนงานหรือวิธีการบริหารจัดการของการ น้อมนำหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงเข้าสู่สถานศึกษา ซึ่งมีการกำหนดขั้นตอนและวิธีการที่ชัดเจนอย่างรอบครอบ เพื่อให้การดำเนินงานได้บรรลุเป้าหมายตามที่กำหนดไว้

**หลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง** หมายถึง หลักคิดและแนวทางปฏิบัติตามพระราชดำรัสของพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว รัชกาลที่ 9 คือ เศรษฐกิจพอเพียง ซึ่งเป็นหลักในการดำเนินชีวิตไปสู่ความเจริญก้าวหน้า พร้อมกับความสุขและมั่นคง เมื่อนำไปใช้บริหารจัดการตนเอง และภารกิจงานที่บุคคลนั้นกำลังกระทำอยู่อย่างสม่ำเสมอ ย่อมสำเร็จประโยชน์และนำไปสู่การพัฒนาที่ยั่งยืน และปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง เป็นกรอบแนวคิดที่ต้องใช้ความรู้ควบคู่ไปกับคุณธรรม ในการตัดสินใจ โดยคำนึงถึง 3 หลักการ ได้แก่ ความพอประมาณ ความมีเหตุผล และการมีระบบภูมิคุ้มกันในตัวที่ดี และมุ่งที่จะทำให้เกิดขึ้นนำไปสู่ความเจริญก้าวหน้าที่สมดุล และพร้อมรับการเปลี่ยนแปลงในด้านต่างๆ ได้แก่ ด้านวัตถุ สังคม สิ่งแวดล้อม และวัฒนธรรม

**สถานศึกษาขั้นพื้นฐาน** หมายถึง สถานศึกษาที่จัดการศึกษาขั้นพื้นฐาน ซึ่งในการวิจัยครั้งนี้หมายถึง โรงเรียนบ้านปางมะเยา อำเภอเชียงดาว จังหวัดเชียงใหม่

**การขับเคลื่อนหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงสู่สถานศึกษาขั้นพื้นฐานในโรงเรียนบ้านปางมะเยา อำเภอเชียงดาว จังหวัดเชียงใหม่** หมายถึงแนวทางการขับเคลื่อนหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงสู่สถานศึกษาขั้นพื้นฐานใน 5 ด้าน คือ 1) ด้านการบริหารจัดการสถานศึกษา 2) ด้านหลักสูตรและการจัดกิจกรรมการเรียนรู้ 3) ด้านการจัดกิจกรรมพัฒนาผู้เรียน 4) ด้านการพัฒนาบุคลากรของสถานศึกษา 5) ด้านผลลัพธ์/ภาพความสำเร็จ